

LAUKIANT KALĖDŲ...

Kalėdinis laikotarpis prasideda Adventu, t. y. 4 savaitės (nuo ketvirto sekmadienio prieš Kalėdas) iki Kalėdų ir baigiasi Trijų karalių švente, t. y. sausio 6 d.

Šventinį laikotarpį galima apžvelgti ir kalbiškai, mat daugeliui kyla klausimų, kaip kirčiuoti vieną ar kitą žodį, ar galima jį vartoti, o gal geriau pakeisti tinkamesniu žodžiu.

Žemiau pateikiami su šiuo laikotarpiu susiję žodžiai, žodžių junginiai, dėl kurių dažniausiai kyla klausimų.

Didžiąja ar mažąja raide rašyti žodį „adventas“, kaip jį kirčiuoti?

Kadangi tai ne šventės, o laikotarpio pavadinimas, žodis *adventas* rašomas mažąja raide. Žodis *adveñtas* yra 2 kirčiuotės, taigi kirčiuojamas adveñtas, adveñto, adveñtui, adveñtą, adventù...

Ar vartotini žodžiai „plotkelis (plotkelė)“, „plotka“?

Plotka (l. *oplatek*, brus. *анлатка*) – neteiktina svetimybė; vartotinas pavadinimas *kalėdaitis*.

Kaip rašytina: Kūčių vakarienė ar kūčių vakarienė?

Kūčios vartojamos dviem reikšmėmis: 1. Kalėdų išvakarių diena (rašoma iš didžiosios raidės – *Kūčios*); 2. Kalėdų išvakarėse valgoma vakarienė (rašoma iš mažosios raidės – *kūčios*), žr. el. „Dabartinės lietuvių kalbos žodyną“ (Vilnius, 2006).

„Lietuvių kalbos žodyne“ (t. 6, Vilnius, 1962, p. 758; <http://www.lkz.lt/>) teikiama dar viena *kūčių* reikšmė – „virti nugarūsti kviečiai, valgomi Kalėdų išvakarėse su miešimu“.

Taigi gali būti rašoma dvejopai: *Kūčių vakarienė* (vakarienė tam tikra išskirtine proga) ir *kūčių vakarienė* (vakarienė iš tam tikrų valgių).

Ar vartotini žodžiai „farširuoti“, „šližikai“?

„Kalbos patarimuose“ (Kn. 4: Leksika: 1. Skolinių vartojimas, Vilnius, 2013, p. 28) tarptautinis žodis *farširuoti* vertinamas kaip šalutinis, o jo pakaitas *įdaryti* – kaip pagrindinis normos variantas.

Žodis *šližikas* yra neteiktina svetimybė, vietoj jo vartojama *kūčiukas*, *prėskutis*.

Ar reikia didžiąja raide rašyti žodį „prakartėlė“?

Tai bendrinis žodis, o bendriniai žodžiai rašomi mažąja raide: *prakartėlė* – tai ėdžios (žr. „Dabartinės lietuvių kalbos žodyną“).

Kada „kalėdinis“, kada „Kalėdų“?

Kai kalbama apie Kalėdoms skirtą, bet nebūtinai tiksliai su Kalėdomis sutampantį veiksmą, pvz., *kalėdinis žaidimas* gali būti žaidžiamas ir ne per Kalėdas, *kalėdine staltiese* užtiesti stalą galima ir po Kalėdų ir t. t., pirmenybė teiktina priesagos *-inis*, *-ė* būdvardžiui *kalėdinis*, *-ė*. Tad reikėtų sakyti *kalėdinė prekyba*, *kalėdinė nuolaida*, *kalėdinis išpardavimas* ir pan.

Tais atvejais, kai nusakomas tam tikras daiktas ar konkretus veiksmas, skirtas tik tai konkrečiai šventei – Kalėdoms, teiktina kilmininko forma, pvz.: *Kalėdų pyragas*, *Kalėdų eglutė*, *Kalėdų dovanos*, *Kalėdų Senelis*, *Kalėdų staigmena*, *Kalėdų atvirukas*, *Kalėdų koncertas*, *Kalėdų žaidimas* ir pan.

Kaip rašyti: šv. Kalėdos ar Šv. Kalėdos?

Sutrumpinimas šv. neįeina į šventės pavadinimą, todėl paprastai rašomas mažąja raide: **šv. Kalėdos, šv. Velykos**. (Stilistiškai didžiosios raidės vartojimas įmanomas, ypač religinio pobūdžio tekstuose.)

Prie švenčių pavadinimų *Kalėdos, Velykos*, trumpinys **šv.** rašomas mažąja raide, nes nelaikomas tikrinio vardo sudedamąja dalimi, tačiau stilistiniais sumetimais pavartota didžioji raidė ne klaida.

Kaip kirčiuoti žodį „Kalėdos“?

Žodis **Kalėdos** yra 2-osios kirčiuotės, taigi *Kalėdu, Kalėdoms, Kalėdàs, Kalėdomis...*

Ar gerai sakyti „su šv. Kalėdomis“?

Nusakant sveikinimo priežastį, dingstį, pabrėžiant, kuria proga sveikinama, prielinksnio *su* konstrukcijos toleruojamos, tačiau jos nėra visai savos. Sveikinimai su prielinksnio su konstrukcijomis (pvz., *Sveikinu su Kalėdomis!*) paplito dėl rusų kalbos įtakos. Tokios konstrukcijos vertinamos kaip šalutinis normos variantas, kiti raiškos būdai – kaip pagrindinis.

Per didžiąsias šventes paprastai sakoma **kilmininku: *Sveiki sulaukę šventų Kalėdų! Džiaugsmingų šventų Kalėdų!***

Kaip reikėtų taisyklingai rašyti „Naujieji Metai“, „Naujieji metai“ ar „naujieji metai“?

Švenčių ir išskirtinės reikšmės renginių pavadinimų tik pirmasis žodis rašomas didžiąja raide, taigi šventės pavadinimas yra *Naujieji metai*.

Kokia formą „naujametis“ ar „naujametinis“ geriau vartoti?

Būdvardžio forma naujametinis, -ė nelaikoma klaida ir galima vartoti, tačiau pirmenybė teikiama dėsningesnei formai – naujametis, -ė, pvz.: naujametė eglutė, naujametis sveikinimas.

Ar taisyklinga sakyti „Naujieji metai išpuolė sekmadienį“?

Veiksmažodis *išpulti* nevartojamas reikšmėmis: 1. „tekti, priderėti, prireikti, priklausyti“; 2. „pasitaikyti“. Taigi, reikėtų sakyti: *Naujieji metai pasitaikė sekmadienį*.

Kiek didžiųjų šventės pavadinime Trys karaliai?

Pagal bendrąsias rašybos taisykles tik pirmasis šventės pavadinimo žodis rašytinas didžiąja raide – *Trys karaliai*.

Abi didžiosios raidės (Trys Karaliai) galėtų būti rašomos stilistiniais sumetimais (religiniuose tekstuose).